

Kvalitetsgranskning

Rapport 2015:03

Undervisning i förskoleklass

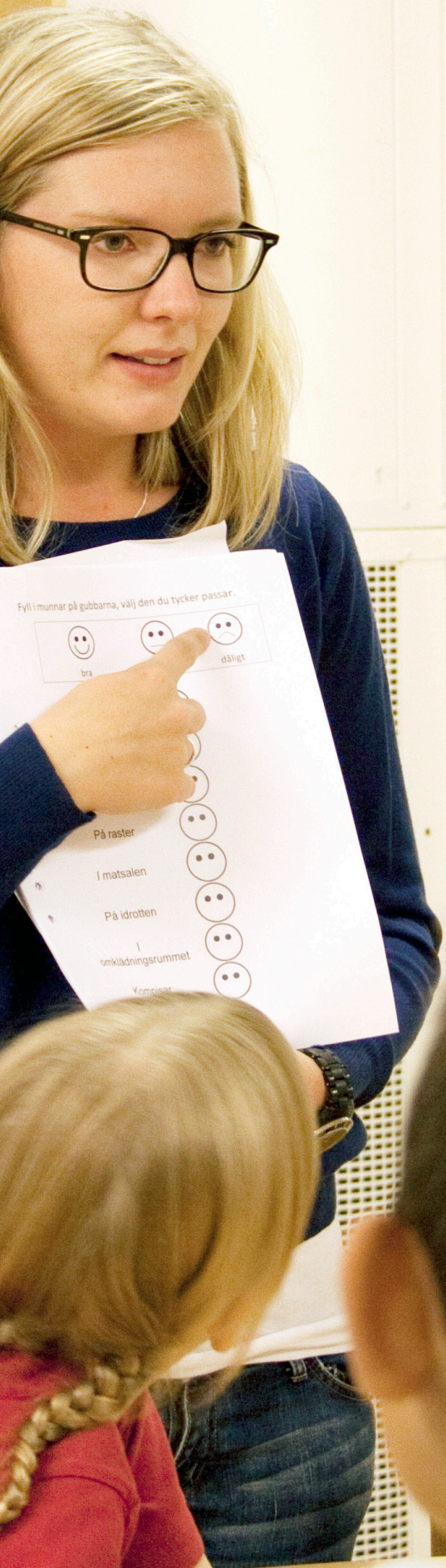
Skolinspektionens rapport 2015:03
Diarienummer 400-2014: 1372
Stockholm 2015
Foto: Monica Ryttmarker

Innehåll

Sammanfattning	6
<hr/>	
1. Inledning	8
<hr/>	
2. Granskningens resultat	11
2.1 Undervisningen	11
2.2 Planeringen	18
2.3 Uppföljning och utveckling	20
<hr/>	
3. Avslutande diskussion	24
<hr/>	
4. Syfte och frågeställning	28
<hr/>	
5. Metod och genomförande	29
<hr/>	
6. Referenser	31
<hr/>	
7. Bilagor	33

Fyll i munnen på gubbarna, välj den du tycker passar.

På raster

I matsalen

På idrotten

I omklädningsrummet

Kamplar

Förord

Skolinspektionen har i uppdrag att granska kvaliteten i sådan utbildning och pedagogisk verksamhet som står under myndighetens tillsyn. Granskningen innebär en detaljerad och systematisk undersökning av verksamhetens kvalitet inom ett avgränsat område, i förhållande till nationella mål och riktlinjer. Utgångspunkten är alla barns och elevers lika rätt till en god utbildning i en trygg miljö.

Huvudsyftet med kvalitetsgranskningen är att bidra till utveckling. Granskningen gör tydligt vad som behöver förbättras för att i högre grad nå målen för verksamheten inom det aktuella området. Syftet är även att beskriva väl fungerande inslag och att visa på framgångsfaktorer.

Skolinspektionens iakttagelser, analyser och bedömningar redovisas dels i form av enskilda beslut till de granskade skolorna och skolhuvudmännen, dels i denna övergripande och sammanfattande rapport. Genom beskrivningar av viktiga kvalitetsaspekter inom granskningsområdet, avser rapporten att ge ett utvecklingsstöd även för skolor som inte har granskats.

Rapporten redovisar resultatet av Skolinspektionens kvalitetsgranskning med inriktning mot skolhuvudmäns och skolors insatser för förskoleklassen. Iakttagelserna och slutsatserna gäller de 20 förskoleklasser vid 20 skolor som har granskats och avser därmed inte att ge en nationell bild av förhållandena. Vilka skolor som granskats framgår i bilaga 1.

Resultaten visar framför allt att eleverna i förskoleklass ofta inte möter en undervisning som på ett systematiskt sätt planeras, genomförs och följs upp utifrån läroplanens övergripande mål för kunskaper. Detta beror till stor del på att verksamheten präglas av en kombination av otydliga styrdokument och som en följd av detta, ofta bristande styrning från huvudman/ rektor avseende undervisningens inriktning. Inriktningen blir därför ofta den enskilda pedagogens ansvar.

Projektledare för kvalitetsgranskningen har varit utredare Johan Dahl.

Stockholm 2015

Peter Ekborg
Biträdande generaldirektör

Sammanfattning

Skolinspektionen har undersökt hur undervisningen i förskoleklass utgår från de övergripande målen i läroplanen, specifikt kunskapsmålen, och om lek och skapande arbete utgör väsentliga delar i undervisningen i en lärandemiljö där eleverna får undersöka och utforska utan att riskera att misslyckas.

Skolinspektionen har besökt 20 förskoleklasser vid 20 skolor. Respektive besök har genomförts under tre dagar. Skolorna har valts ut slumpmässigt. Under besöken observerades undervisningen och elever, pedagoger och rektorer intervjuades. I granskningen har planeringar för undervisningen och dokumentation av samverkan och samarbete med grundskolan analyserats. Dokument som visar uppföljning av elevernas utveckling och lärande samt uppföljning och utvärdering av verksamheten har också granskats.

Granskningens fem frågeställningar:

1. Utgår undervisningen i förskoleklass från läroplanens övergripande mål?
2. Tydliggörs läroplanens övergripande mål för eleverna?
3. Följer lärarna upp elevernas utveckling och lärande?
4. Arbetar lärarna i förskoleklassen för att stimulera ett lärande genom lek?
5. Utmanas och stöttas eleverna i sitt lärande genom att de får undersöka och utforska utan att riskera att misslyckas?

Den sammantagna bilden är att endast en fjärdedel av förskoleklasserna som deltagit i granskningen är klasser där eleverna i huvudsak får en undervisning som planeras, genomförs och följs upp utifrån läroplanens övergripande mål för kunskaper. Detta är ett problem utifrån principen om

en likvärdig utbildning som uttrycks i skollagen. Där anges att utbildningen inom skolväsendet ska vara likvärdig inom varje skolform oavsett var i landet den anordnas.

Granskningen visar också att lärarna i förskoleklass i liten utsträckning arbetar med att tydliggöra syftet med arbetspass och aktiviteter, det vill säga klargör för eleverna varför de ska arbeta med olika aktiviteter eller uppgifter. Mycket finns att utveckla avseende hur undervisningen anpassas efter elevernas individuella behov för att skapa utmaningar på rätt nivå. Det finns även en utvecklingspotential avseende hur elevernas utveckling och lärande följs upp utifrån mål för verksamheten och framför allt på klass- och skolnivå för att utveckla verksamheten mot de nationella målen för utbildningen.

I de flesta besökta förskoleklasser präglas lärandemiljön av utveckling och lärande, där skapande arbete och lek utgör väsentliga delar av undervisningen. Undervisningsmiljöerna är oftast utformade för att stimulera rörelse och lek. Dock är den elevinitierade leken, eller den så kallade "fria leken", alltför ofta förekommande utan aktivt stöd från lärarna att inrikta leken mot de nationella målen.

Samtidigt som granskningens resultat visar på viktiga utvecklingsområden framgår det av resultaten att lärarna i de flesta granskade förskoleklasser i stor utsträckning skapar en trygg, stödjande och uppmuntrande lärandemiljö där eleverna får möjlighet att utforska och undersöka utan rädsla för att riskera att misslyckas. Vidare säkerställer lärarna oftast att eleverna förstår vad som förväntas och vad som ska hända under arbetspass och aktiviteter och använder sig av olika arbetsformer och arbetssätt i undervisningen.

I många förskoleklasser vilar undervisningens inriktning på enskilda pedagogers engagemang och drivkraft istället för på ett tydligt uppdrag från rektorn. Ofta saknas också ett pedagogiskt samarbete mellan lärarna i förskoleklass och grundskolan i arbetet med elevernas progression i utvecklingen mot de nationella målen, trots att förskoleklasslärarna oftast ingår i arbetslag tillsammans med pedagoger som undervisar i de tidiga åren. Det är rektors ansvar att samarbete mot de nationella målen sker, men en försvårande omständighet är bland annat att eleverna i förskoleklass arbetar mot övergripande läroplansmål utan konkretiserade verksamhetsmål för förskoleklass medan konkreta kunskapskrav finns för årkurserna 1-3.

Granskningen pekar på att rektorn på många skolor behöver ge ett tydligare stöd till lärarna i hur undervisningen i förskoleklass ska planeras, genomföras och följas upp samt skapa förutsättningar för planering, uppföljning, utvärdering och reflektion. Flera pedagoger och rektorer ger i granskningen uttryck för en upplevd otydlig styrning av skolformen. Den relativt oreglerade modell som valts i styrdokumentet, i läroplanens del 1 och 2, skapar risker och oönskade konsekvenser i form av en bristande likvärdighet och behöver därför förtydligas.

1 | Inledning

Förskoleklassen omgärdas av en lös reglering vad gäller frågor som innehåll, undervisningsformer och struktur. Granskningen undersöker hur undervisningen i förskoleklass planeras, genomförs och följs upp.

Skolformen förskoleklass infördes 1998. I propositionen¹ beskrivs att syftet med förskoleklassen är att stödja och underlätta integreringen mellan förskola och grundskola och att förskoleklassen ska ligga till grund för en fortsatt skolgång. Vidare framhölls att mötet mellan förskola och grundskola, där också fritidshemmen spelar en viktig roll, skulle frigöra en utvecklingskraft som förnyar alla de pedagogiska verksamheterna för barn och unga. Man konstaterade att nya möjligheter behövde ges för att ett arbetssätt skulle växa fram, där olika professioner och kompetenser skulle samverka i arbetslag. Begreppet undervisning behövde vidgas till att omfatta ett främjande av läroprocesser, där förskolans och grundskolans kultur och arbetssätt ömsesidigt skulle kunna mötas och utformas till en pedagogisk helhet.

I skollagen framgår att syftet med förskoleklassen är att den ska stimulera eleverns utveckling och lärande och förbereda dem för fortsatt utbildning. Utbildningen ska utgå från en helhetssyn på eleven och elevens behov.² Förskoleklassen ska vidare främja allsidiga kontakter och social gemenskap. Den är frivillig, precis som förskolan, vilket innebär att skolplikt inte föreligger. Liksom grundskolan är utbildningen i förskoleklass avgiftsfri. Läsåret 1014/15 gick cirka 113 500³ barn i förskoleklass, vilket utgör 95 procent⁴ av Sveriges sexåringar.

---

1 Regeringens proposition 1997/98:6, förskoleklass och andra skollagsfrågor

2 9 kap. 2§ skollagen

3 <http://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik-i-tabeller/forskoleklass/elever/elever-i-forskoleklass-lasar-2014-15-1.232193b>

4 Övriga fem procent beräknas antingen gå kvar i förskolan eller börja i grundskolan (årskurs 1) vid 6 års ålder, eller inte vara inskrivna i någon skolform.

I förskoleklassen, liksom i förskolan, kan man tala om det lekande lärandet eller den lärande leken.⁵ Verksamheten handlar i högre grad om att låta barnen ge uttryck för sin subjektiva värld och släppa fram kreativitet, än om att få barnen att "svara rätt". Förskoleklassen förväntas förvalta det barnen kan och utöver det ge dem möjligheter att utveckla sitt lärande. I förarbetet till skollagen beskrivs att lek och skapande är väsentliga delar i det aktiva lärandet i förskoleklass och att utveckling och lärande sker ständigt och inte enbart eller ens huvudsakligen genom arrangerade inläringssituationer.⁶

Förskoleklassen omfattas av de två första delarna (del två i tillämpliga delar) av "läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011" (Lgr 11) vilket innebär att skolans värdegrund, uppdrag, övergripande mål och riktlinjer även gäller förskoleklassen.⁷ Del tre består av kursplaner som kompletteras med kunskapskrav, som riktar sig direkt till grundskolans årskurser 1-9. I förskoleklassen utgår elevernas rätt till extra anpassningar och särskilt stöd från bedömningen av hur eleven utvecklas i riktning mot de kunskapskrav som senare kommer att ställas i den aktuella obligatoriska skolformen.⁸ På grund av detta och att undervisningen i förskoleklass ska stimulera elevers utveckling och lärande och förbereda dem för fortsatt utbildning kan det finnas anledning för lärarna i förskoleklass att vara insatta i innehållet i kursplanerna.⁹

I flera studier och utredningar¹⁰ konstateras att förskoleklassen ännu inte – fullt ut – utgör den bro mellan förskolan och grundskolan som var en av avsikterna när den infördes. Problem med bristande samverkan och samarbete mellan lärargrupper, huvudmän och rektorer som inte tar ansvar, en alltför stor "skolifiering"¹¹, eller en verksamhet som är alltför lik förskola och en verksamhet med ett otydligt uppdrag, är några av de problem som beskrivs. Att det finns olika tolkningar av vad som är centralt att fokusera på för verksamheten visar inte minst Skolverkets lägesbedömning från 2009.¹² Där framkommer att många av de frågor om förskoleklass som kommer in till myndigheten handlar om vilka rättigheter, skyldigheter, möjligheter och ambitionsnivåer som ska driva verksamheten. En förklaring till alla dessa frågor och osäkerheten kring verksamheten är att förskoleklassen omgärdas av en tämligen otydlig reglering vad gäller frågor som innehåll, undervisningsformer och struktur, vilket får till konsekvens att inriktning och verksamhet utvecklats åt olika håll i kommuner och skolor.¹³

I Skolinspektionens kunskapsöversikt¹⁴ avseende undervisning i förskoleklass framträder flera problembilder och riskområden. Ett problem, som kan få negativa konsekvenser, är att förskoleklassens riktning och innehåll skiljer sig åt mellan olika förskoleklasser på olika skolor och i olika delar av landet.

---

5 Myndigheten för skolutveckling 2006

6 Prop. 2009/10:165. Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet Del I. s.358

7 I bilaga 2 redovisas ett urval av stöddokument för undervisning i förskoleklass.

8 Se 3 kap. 5a § skollagen samt inledningen till Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2014:40) med kommentarer om arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram, s. 11-12. Det är dock viktigt att påpeka att det inte finns några kunskapskrav för elever i förskoleklass. En elev med behov av extra anpassningar eller särskilt stöd i förskoleklass ska få det för att på sikt ha förutsättningar att uppnå de nationella målen i läroplanen och därmed de kunskapskrav som senare kommer att ställas i den obligatoriska skolan. Anpassningar och åtgärder ska därför vara utformade som mål för verksamheten och inte för eleven.

9 Skolverket 2014b, s. 9-10

10 Ackesjö, 2010; Lindberg-Olausson, 2008; Sandberg, 2012; Simeonsdotter Svensson. 2009; Skolverket 2000, 2001a & 2001b; Thörner, 2007

11 Karlsson m.fl. 2006, s. 168

12 Skolverket 2009

13 Sandberg 2012

14 Skolinspektionen (2014)

Denna variation kan få konsekvenser för elever som i olika grad förbereds för fortsatt utbildning. Grundskolans kursplaner och kunskapskrav ger vägledning vad gäller innehåll, arbetssätt och struktur för undervisningen i grundskolan, men de delar som i första hand omfattar förskoleklassen (del 1 och 2) kan vara svårare att omsätta i målstyrd undervisning, då de är formulerade som mål som "ska uppnås efter avslutad grundskola". Denna svårighet, som kan få som konsekvens att förskoleklassens uppdrag tolkas och omsätts på olika sätt, innebär en risk för eleverna vad gäller att få en undervisning som stimulerar till utveckling och förbereder dem för fortsatt utbildning på ett likvärdigt sätt.

Ett annat problem är om förskoleklassen inte lyckas möta elevernas förväntningar och lust att lära. Om "skolsugna", vetgiriga elever återkommande får upprepa samma aktiviteter som de tidigare arbetat med i förskolan kan lusten, nyfikenheten och, i en förlängning, även motivationen påverkas negativt. Det finns också en risk att besvikelsen vänds till motstånd mot undervisningen eller att eleverna så småningom anpassar sig, även om den ursprungliga känslan av lust och nyfikenhet till viss del har avtagit eller i värsta fall slocknat.

Ytterligare ett problem, som kan få negativa konsekvenser för elevernas fortsatta studiemotivation, är om aktiviteterna i förskoleklass innebär alltför stora utmaningar för eleverna. När förväntningar och instruktioner från lärarna upplevs vara otydliga och upplevda misslyckanden vänds inåt med förklaringar om att "**jag** är dum..." "**jag** gör fel..." eller "**jag** kan aldrig lära mig" kan det påverka elevernas tillit till den egna förmågan. Detta kan i förlängningen inverka negativt på eleverna och få konsekvenser för elevernas fortsatta lärande.

Syftet med granskningen är att undersöka om undervisningen i förskoleklass utgår från en målstyrd och medveten strategi om hur lek och lärande kan kombineras för att utmana och motivera eleverna och stärka deras tilltro till den egna förmågan och därmed förbereda dem för fortsatt utbildning. Granskningens resultat redovisas utifrån tre aspekter: (1) Undervisningen, (2) Planeringen, och (3) Uppföljning och utveckling.

2 | Granskningens resultat

De resultat som presenteras i denna granskning är baserade på 20 förskoleklasser.¹⁵ Resultaten kan därför inte göra anspråk på att ge en representativ bild av hur arbetet med undervisning i förskoleklass bedrivs i svensk skola, utan är snarare exempel på hur verksamheten kan ta sig olika former.

2.1 | Undervisningen

Undervisningen utgår oftast inte medvetet från de övergripande målen för kunskaper i läroplanen (hädanefter benämnda kunskapsmålen), även om undervisningens innehåll oftast kan relateras till målen. Social utveckling, matematik, språkutveckling, skapande arbete och lek utgör väsentliga inslag i undervisningen, men alltför ofta förekommer "fri lek", utan pedagogers aktiva stöd och ledning. Undervisningen är ofta varierad, men elever som lär sig snabbt får inte i tillräcklig utsträckning utmaningar som stimulerar dem. Undervisningen bedrivs huvudsakligen i trygga lärandemiljöer där eleverna där eleverna får utrymme att pröva och öva utan att riskera att misslyckas.

Lärandemiljö och lärarna

De granskade förskoleklasserna får oftast sin undervisning i samma byggnader eller i anslutning till skolans årskurser 1-3. Lärandemiljöerna är nästan

---

¹⁵ Skolor som deltagit i granskningen, se bilaga 1.

alltid utformade på ett sätt som tillåter rörelse, lek och skapande arbetssätt, både inne och ute. I de granskade förskoleklasserna arbetar huvudsakligen pedagoger med förskollärarexamen. På två tredjedelar av de granskade arbetspassen (110 stycken) leddes arbetspasset av en behörig pedagog¹⁶. Många pedagoger har mer än 16 års erfarenhet av att undervisa i förskoleklass¹⁷.

En trygg lärandemiljö där eleverna vågar pröva, undersöka och utforska

Granskningen visar att det inte är en överdrift att påstå att skoldagen i förskoleklass alltid börjar med samling. Samlingen är ofta likartad till sitt innehåll med närvarokontroll (ofta med räkneövningar), genomgång av veckodag, månad och år och ibland vem som har namnsdag samt vilket väder det är.

Undervisningen i de observerade klasserna genomförs, med få undantag, i en för barnen trygg, stödjande och uppmuntrande lärandemiljö. Observationer av undervisningen och intervjuer med elever bekräftar, med få undantag, att lärarna är lyhörda, inkännande och uppmärksammar elevernas behov av stöd och uppmuntran. Eleverna visar mestadels motivation inför olika aktiviteter och de bemöts nästan alltid med respekt. Observation av undervisningen visar att det mestadels råder arbetsro under aktiviteterna där lärarna vid eventuella konflikter mellan elever nästan alltid visar prov på en god förmåga att lösa konflikter genom konstruktiva samtal med eleverna.

Observationer och intervjuer med pedagoger och elever ger intryck av att undervisningen bedrivs på ett sätt som gör att eleverna inte behöver känna att de misslyckas även om de inte alltid svarar "rätt" eller genomför en uppgift på "rätt" sätt. Lärarna arbetar också nästan alltid på ett sätt som ger eleverna respons på deras sätt att finna svar på frågor och utmaningar utan att eleverna känner att de har fel eller att de misslyckas i arbetsprocesserna.

En pedagog förklarar att: "Vi säger inte att eleverna svarar fel, utan försöker vända och vrida på frågorna så att eleverna ska kunna komma framåt".

Elevernas sociala utveckling prioriteras före kunskapsutvecklingen

I intervjuer med pedagoger och rektorer framkommer att elevernas sociala utveckling prioriteras i förskoleklassen, särskilt i början av läsåret då klassen ska formas till en fungerande grupp. I flera fall handlar det om att eleverna ska socialiseras med skolans pedagoger, övrig personal, klasskamrater och med andra elever i skolan. Eleverna ska också lära sig skolans rutiner och

---

¹⁶ För att vara behörig att undervisa i förskoleklassen behövs: • en förskollärarexamen, eller • en grundlärarexamen med inriktning mot arbete i förskoleklass och grundskolans årskurs 1-3, eller • en äldre examen avsedd för arbete i förskolan, förskoleklass eller i minst en av årskurserna 1-3 i grundskolan, eller • en examen som ger behörighet att bedriva undervisning enligt behörighetsförordningen, om man har kompletterat sin utbildning så att man har fått kunskaper och förmågor som motsvarar kraven för en förskollärarexamen eller examen med inriktning mot arbete i förskoleklass och grundskolans årskurs 1-3.

¹⁷ Före 1998 kallad sexårsverksamhet.

att hitta på skolan, som en förberedelse för vidare utbildning. Pedagoger och rektorer betonar ofta att undervisningens inriktning ska vara mot just att stödja elevernas sociala utveckling.

I intervjuer med pedagoger och rektorer framkommer också att de relativt ofta finner det svårt att specifikt relatera till läroplanens olika kunskapsmål¹⁸ och dess förankring och tillämplighet i förskoleklassen. Ofta förefaller det som om det inte finns en aktiv diskussion kring just kunskapsmålen i relation till förskoleklassens verksamhet på många av de granskade skolorna, vilket återspeglas i den dokumenterade planeringen (se avsnitt 2.2.) där ofta hänvisningar till övergripande kunskapsmål saknas. På hälften av de granskade skolorna bedömer Skolinspektionen att undervisningen inte medvetet genomförs utifrån kunskapsmål i läroplanen.¹⁹

Faktorer som styr undervisningens innehåll

Vad är det då som styr undervisningen i förskoleklass? Vissa pedagoger väljer att stödja sin undervisning på kursplanerna i läroplanens (Lgr 11) del 3 för årskurserna 1–3 genom att i planeringen använda delar av syfte, centralt innehåll och kunskapskrav i olika ämnen. Kunskapsområdena matematik och språkutveckling är ofta kopplade till kursplanernas texter, men kan också gälla exempelvis idrott och hälsa (det centrala innehållet om allemansrätten) och naturorienterande ämnen (det centrala innehållet om årstiderna). I vissa fall är det ordagranna utdrag ur texter från kursplanerna och i andra fall selektivt, reviderade och modifierade texter.

En pedagog reflekterar på följande sätt över hur de använder läroplanen i undervisningen. "Pedagogiska planeringar görs för grundskolan. En plan som även förskoleklassen följer på sin nivå. Kunskapsmålen [sic] i åk 3 – finns i den pedagogiska planeringen."

Det är heller inte ovanligt att pedagoger anger att de i förskoleklassen gör samma sak som eleverna gör i årskurs 1 men "enklare".

"Vi bara snuddar vid", "vi gör det vi kan", "vi prövar" eller "jag tänker förskoleklass som ett förberedelseår, de gör samma sak som ettorna fast på lite lättare nivå."

På detta sätt skapar några pedagoger/skolor legitimitet och förankring i läroplanens kursplaner för hur undervisningen är upplagd. Varken det centrala innehållet eller kunskapskraven i avsnitt 3 i läroplanen är dock avsedda att styra undervisningen i förskoleklass utan endast årskurserna 1-9.

Några pedagoger anger att de "indirekt" arbetar med kunskapsmålen trots att det inte finns dokumenterat och säger: "de övergripande målen tas nog med även om jag inte har suttit och prickat av dem" eller menar att "de övergripande målen finns i bakhuvudet även om jag inte tittar på dem".

För ganska många pedagoger är dock kunskapsmålen vaga och ibland uttrycker pedagogen också att alla mål för kunskaper i läroplanen nog inte är relevanta, det vill säga inte helt tillämpliga i alla delar för undervisning i förskoleklass.

Pedagoger uppger exempelvis att: "kunskapsmålen har varit sekundära" och

---

18 I läroplanen (Lgr 11) finns i andra delen avsnitt 2.2 16 övergripande mål för kunskaper som är de nationella målen för kunskaper som förskoleklassen har att förhålla sig till i undervisningen. De 16 kunskapsmålen är återgivna i bilaga 3.

19 Planeringsdokument visar och/eller läraren berättar hur undervisningen kopplas till övergripande mål för kunskaper i läroplanen.

att "vi utgår från skolans mål. Lpo [sic] utgår vi inte från, det är vi dåliga på" eller "det är det sociala, det är gemensamt för skolan och där har vi tagit mycket från läroplanen, men jag kan inte säga att det är förskoleklassen som är särskilt i fokus [i läroplanen]".

En rektor uttrycker att "verksamheten upplevs inte lika mål- och resultatstyrd. Detta upplevs som en möjlighet att vara mer spontan".

I intervju med pedagoger framkommer också att praktik²⁰ och det som har fungerat bra tidigare ofta ligger till grund för planeringen av undervisningen.

Det är "min egen erfarenhet [som styr planeringen]" och "vad som fungerat bra tidigare".

Granskningen visar även att undervisningens innehåll också styrs av elevernas intressen. Främst sker detta i den "fria leken" men också genom att lärarna i det dagliga arbetet fångar upp saker som eleverna visar intresse för.

Som en pedagog uttrycker det: "Jag vågar lyssna på och utgå från barnen". Elevernas intresse och engagemang kan då påverka innehållet i exempelvis planeringen av ett tema som klassen kommer att arbeta med under en viss period. Detta är exempel på undervisningsmetodik i förskoleklass som Skolverket lyft fram i stödmaterial.²¹

Varierad undervisning men utan individanpassning och utmaningar

Skolans uppdrag är att främja elevernas harmoniska utveckling. Detta ska bland annat åstadkommas genom en varierad och balanserad sammansättning av innehåll och arbetsformer.²² Forskning visar att sammanhängande undervisningsformer, såsom undervisning i helklass, grupparbeten och enskilt arbete, bidrar till ett flexibelt samspel i olika grupperingar och därmed positivt till utveckling och lärande.²³

Granskningen visar att undervisningen i de besökta förskoleklasserna med få undantag kännetecknas av en undervisning med varierande arbetsformer. Observationer visar att arbetspassen oftast domineras av helgruppsundervisning och undervisning i mindre grupp även om arbete i par och enskilt ofta förekom under de flesta observerade arbetspassen.

Även om arbetsformerna visar variation och balans, så visar också observationer att den lärarinitierade undervisningen (arbetsuppgifter) allt för sällan anpassas till elevernas individuella behov. Exempelvis får eleverna sällan möjligheter att genomföra samma arbetsuppgift eller aktivitet på olika sätt. Vid två tredjedelar av de granskade förskoleklasserna skedde detta i allt för liten utsträckning. Observationer av undervisningen visar istället att elever allt för ofta får samma uppgifter som ska lösas på samma sätt oberoende av var eleverna befinner sig i sin utveckling och sitt lärande. Granskningen visar exempelvis att elever som redan lärt sig att läsa i flera fall får göra samma grundläggande alfabetuppgifter som elever som varken kan alfabetet eller kan läsa. Istället får elever som genomfört uppgiften lätt och snabbt välja

---

20 De flesta av de ansvariga lärarna i granskningen är förskollärare och har ofta en lång erfarenhet av att arbeta i både förskola och förskoleklass. Många av lärarna har arbetat i förskoleklass sedan skolformen etablerades 1998 eller tidigare.

21 Skolverket 2011b och 2014b

22 Skolverket 2011c, s.10

23 Håkansson & Sundberg 2012, s.266

något annat att göra vilket då ofta blir lek. Skolans styrdokument²⁴ och forskning²⁵ visar på vikten av att anpassa undervisningen utifrån varje enskild elevs behov. Detta är viktigt för att skapa motivation, nyfikenhet och intresse hos eleverna. Observationer visar dock att elever ofta får arbeta i olika tempon för att göra färdigt sina uppgifter. Granskningen visar också att modersmålsstödet²⁶ fungerar mindre bra eller inte alls i många av de granskade klasserna. Detta trots att det är en tillgång att eleven kan flera språk och att stödja och uppmuntra eleven att använda sina språk kan bidra till att eleven utvecklar alla sina språk.²⁷

Undervisningen behöver synliggöras för eleverna

Även om undervisningen genomförs i en för eleverna trygg lärandemiljö, visar granskningen att arbetet i förskoleklass ofta tar sig formen av ett "görande" där syftet med undervisningen endast i undantagsfall tydliggörs för eleverna. Då undervisningen främst är aktivitetsplanerad och de övergripande målen inte är synliggjorda, leder det ofta till att undervisningen drivs framåt utan något klart uttalad mening för eleverna – det vill säga vart eleverna är på väg i sitt lärande. Inriktningen på aktiviteterna blir därför oftast på vad och hur en aktivitet ska genomföras men sällan med en förklaring varför eleverna ska göra dem eller vad de förväntas lära sig.

I läroplanen (Lgr 11) framgår det att läraren ska organisera och genomföra arbetet så att eleven upplever att kunskap är meningsfull. En del i att skapa meningsfullhet är att pedagogen berättar för eleverna inte bara att och hur utan också varför de ska arbeta med att exempelvis ramsräkna, lära sig olika bokstäver, öva på lägesbeskrivningar eller räkna baklänges. Observationer av undervisningen ger en bild av att endast i en tredjedel av de besökta förskoleklasserna finns det ansatser till att förklara syftet med de planerade aktiviteterna för eleverna, det vill säga varför de ska arbeta med något.

I intervjuer med pedagoger framkommer bland annat att de kan uppleva det svårt att tala om syftet med eleverna i storgrupp, men att det upplevs som lättare i mindre grupp. I flera intervjuer med pedagoger framkommer att detta är något som de inte direkt har funderat på.

En pedagog uttrycker "där har jag dåligt samvete när det gäller 6-åringar. Jag blir mer tydlig ju äldre de blir och ju närmre betyg de kommer." och en annan pedagog säger i intervju "jag pratar nog ofta om det fast jag inte tänker på det." eller "ibland kan det vara svårt att förklara". En annan pedagog menar att det är något som görs senare under året "ännu

---

24 "Läraren ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande", Skolverket 2011c, s.14

25 "Undervisningen sker utifrån en insikt i elevernas kunskaper, intressen och erfarenheter..." (Håkansson & Sundberg 2012, s.263)

26 Förskoleklassen ska medverka till att elever med annat modersmål än svenska får möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål. (9 kap. 10 § skollagen)

27 Skolverket 2013b, s.4

har vi inte gjort det men det är meningen att vi ska börja göra det.” Ytterligare en annan pedagog reflekterar över hur eleverna tänker och säger att ”de [eleverna] kanske inte vet varför. Vi har inte förmedlat det. Det har vi varit dåliga på.” och ”jag är lite sämre på det. Ibland försöker man förklara varför.”

Samtidigt som Skolinspektionen i observationer av undervisningen kan konstatera att syftet sällan förmedlas till eleverna, är lärarna betydligt bättre på att se till att eleverna blir informerade om vad som förväntas av dem och vad som ska hända under lärarledda aktiviteter.

Skapande arbetssätt och lek som arbetsmetod för lärande

I förskoleklassen ska lek och skapande ingå som väsentliga delar i det aktiva lärandet. Elevens lust och nyfikenhet ska tas tillvara i undervisningen. Utgångspunkten är att utveckling och lärande sker ständigt och inte enbart eller ens huvudsakligen genom arrangerade inläringssituationer.²⁸ Särskilt poängterar läroplanen betydelsen av skapande arbete och lek i de lägre åldrarna för att eleverna ska tillägna sig kunskaper.²⁹

Granskningen visar en samstämmig bild av hur både pedagoger och rektorer betonar förskoleklassens identitet, arbetssätt och pedagogik i ett lärande genom lek. I rektorernas verksamhetsredogörelser till Skolinspektionen i samband med granskningen anger också de flesta rektorer förskolans pedagogik tillsammans med leken som viktiga komponenter i förskoleklassens identitet och arbetssätt.

Observationer av undervisningen visar att de flesta arbetspassen domineras av lärarinitierade aktiviteter eller det som kan beskrivas som av pedagogen arrangerade inläringssituationer. Lek och skapande arbetssätt används då ofta medvetet som en arbetsmetod för lärande.

I samband med besöken i förskoleklasserna fick alla eleverna i förhand rita en bild av vad de brukar göra i klassen. Skolinspektionen konstaterar att bilderna (cirka 350 stycken) visar att skapande arbete och lek förmedlas på tre fjärdedelar av teckningarna i de besökta klasserna. I intervjuer med elever framkommer också att de ofta upplever att de får leka mycket i förskoleklass.

Granskningen visar vidare att lärarna i stor utsträckning ger elever aktivt stöd för att genom leken och skapandet utvecklas socialt och kunskapsmässigt. Skolinspektionen konstaterar att lärarna i undervisningen ger utrymme för både elevernas egna lekar och lekar initierade av pedagogen. I leken (fantasi och föreställningsvärld) får eleverna bland annat möjlighet att formulera problem, experimentera och utforska samt uttrycka sig på olika sätt, exempelvis genom drama, rytmik, dans, musicerande, spel, skapande bild, samt text och form. Granskningen visar också att eleverna ofta i leken får tillfälle att bearbeta intryck, utveckla fantasi och kreativitet samt utveckla sin samarbets- och kommunikationsförmåga. Vidare visar granskningen att eleverna genom leken får möjlighet att utveckla förmågor som exempelvis turtagning, samförstånd, koncentration och uthållighet.

En pedagog beskriver hur hen arbetar med leken som metod: ”Jag leker istället för att tala om. Till exempel om tyngdkraft, då ber jag eleverna att de ska hoppa upp och sätta sig i taket eller kan ni åka uppåt i rutschkanan. Det går inte säger de. Varför inte? Jag leker in kunskapen.”

---

28 Prop. 2009/10:165. Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet Del I, s.358

29 Skolverket 2011c, s.9

Bristande målstyrning för lärande i den ”fria leken”

Inslag av ”fri lek” är en vanligt förekommande aktivitet i nästan alla granskade förskoleklasser. Granskningen visar att den elevinitierade ”fria leken” i vissa fall utgör betydande inslag i undervisningen. För eleverna är det ofta lekfullt när de just får leka fritt, det vill säga själva får välja aktivitet.

Undervisningen i förskoleklass ska bedrivas utifrån läroplanens mål. I skollagen³⁰ definieras undervisning som målstyrda processer som under ledning av lärare eller förskollärare syftar till utveckling och lärande. Observationer av undervisningen visar dock att lärarna under många observerade arbetspass varken följer eller aktivt stöttar elevernas lärande och utveckling i den ”fria leken”. I intervjuer med pedagoger framkommer en bild av att flera pedagoger ser den elevinitierade ”fria leken” som en aktivitet där lärarna inte ska gå in och ”störa” i onödan – ”i den fria leken lär eleverna sig så mycket” – säger exempelvis en pedagog.

I en tredjedel av de observerade klasserna förekommer långa inslag av ”fri lek” utan ett aktivt stöd från lärarna att stötta eleverna att utvidga leken mot läroplanens mål. Konsekvensen av detta kan bli att lärarna missar många tillfällen att, utifrån elevernas inflytande och val av aktiviteter, hjälpa dem att expandera sin lek mot målen i läroplanen.

Som kontrast till bristande målstyrning för lärande i den fria leken finns det också flera observerade exempel i granskningen där eleverna får både stöttning och vägledning i den ”fria leken” som leder dem vidare mot målen i läroplanen. En pedagog beskriver att ”när det är helt fritt är jag observatör och ger näring. Jag kan exempelvis vara mormor som kommer och ställer frågor, ibland sätter jag mig bara där. Jag ger näring utan att bestämma. Jag kan fråga: Har ni varit där? En elev säger att han varit på Sicilien. Jag frågar vad finns där? Vulkaner! Kan ni bygga en sådan? Och så vidare. Jag hjälper dem komma vidare.”

Skolinspektionen bedömer

Skolinspektionen bedömer att undervisningen ofta är både varierad och välstrukturerad avseende arbetssätt och arbetsformer. Men anpassningen av undervisningen utifrån elevens förutsättningar och behov behöver utvecklas. Elevernas sociala utveckling, skapande arbete och lek utgör väsentliga inslag i undervisningen, vilket samstämmer väl med läroplanens (Lgr 11) intentioner. Ibland förekommer dock ”fri lek”, utan pedagogers aktiva stöd och ledning, i alltför stor omfattning. Granskningen visar också att undervisningen oftast bedrivs i en trygg lärandemiljö där eleverna huvudsakligen undervisas på ett sätt som gör att de inte riskerar att känna att de misslyckas i sitt aktiva lärande.

---

30 1 kap. 3 § skollagen

2.2 | Planeringen

Granskningen visar att undervisningen i de granskade förskoleklasserna i liten omfattning planeras utifrån kunskapsmålen i läroplanen. Planeringen visar på både betydande likheter, men också stora skillnader. Samarbete mellan förskoleklass och skola kring de nationella målen och undervisningens progression fungerar mindre bra.

Svag anknytning till läroplanens mål för kunskaper

I läroplanen (Lgr 11), som styr förskoleklassens verksamhet, poängteras att rektorn, som pedagogisk ledare och chef för lärarna, har det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen.³¹ Granskningen visar att den dokumenterade planeringen, i den mån den existerar, i liten utsträckning relaterar eller kopplas till de övergripande kunskapsmålen i läroplanen.

På många skolor finns det övergripande läsårsplaneringar/grovplaneringar för undervisningen i förskoleklassen. Denna planering tar sig olika former i både omfattning och innehåll. Man anger framför allt vilka aktiviteter som ska genomföras i undervisningen, men sällan berörs vilka av de nationella kunskapsmålen i läroplanen som undervisningen syftar till att eleverna ska utvecklas mot. Detsamma gäller de planeringar som ligger till grund för avgränsade arbetsområden, teman eller projekt. Exempel på aktiviteter kan vara; skogen, årstiderna, jag och familjen, utepedagogik, musik, idrott, svenska, matematik, ramsor och sång.

Genomgång av läsårsplaneringar och andra planeringar visar att cirka en tredjedel av förskoleklasserna har en mer omfattande planering, där konkretiserade mål för verksamheten finns utarbetade. I ytterligare en tredjedel av förskoleklasserna finns mål för verksamheten inom vissa kunskapsområden³², teman och projekt, medan det på den återstående tredjedelen inte finns några direkta mål framtagna i planeringen för verksamheten.

Skolinspektionen konstaterar att det endast på några få av de 20 besökta förskoleklasserna finns planeringar där det uttryckligen relateras till läroplanens olika kunskapsmål. Granskningen visar också att ingen av de granskade skolorna har en dokumenterad planering som visar att man i undervisningen berör samtliga övergripande kunskapsmål.

Planeringens innehåll

De granskade planeringarna kan bestå av allt från enklare beskrivningar av ämnen och aktiviteter där varken mål, syfte eller arbetssätt är angivet, till mer omfattande planeringar i form av eget framställda "arbetsplaner", "läroplaner", "kursplaner" eller "pedagogiska planeringar" där övergripande mål, syfte, aktiviteter och i vissa fall även uppföljningar är beskrivna. De allra flesta planeringar anger vad och hur något ska ske, men nästan aldrig vilka övergripande mål för kunskaper som undervisningen syftar till att utveckla hos eleverna eller som beskriver varför eleverna ska genomföra en aktivitet.

Planeringen kan på en del skolor bestå av några få huvudområden (exempelvis "mattelek", "språklek", "livskunskap", "idrott och hälsa") med beskrivna

---

31 Skolverket 2011c

32 Naturvetenskapliga, tekniska, samhällsvetenskapliga, humanistiska eller estetiska kunskapsområden.

verksamhetsmål, medan den på andra skolor kan bestå av en lista med ämnen/kunskapsområden som påminner om hur grundskolans undervisning är upplagd. I dessa planeringar anges ofta "ämnen" på schemat, exempelvis matematik, svenska, idrott, bild, natur- och samhällsorienterande ämnen.

I det dagliga arbetet är det ofta veckoplaneringar, inte sällan i form av kalenderanteckningar, som styr vad som ska hända. Aktiviteterna anges för de olika dagarna (exempelvis måndag: samling, fruktstund, rast, matte, lunch, fri lek, rast, engelska, musik, avslutning) men alltför ofta utan någon mer fördjupad information om arbetssätt och syfte eller anknytning till läroplansmål.

Trots att både dokumenterad planering och målformuleringar kan ta sig många olika former och innehåll, finns det en gemensam nämnare i de förskoleklasser som granskats. Alla planerar för undervisning i matematik och språkutveckling. I granskade planeringar kan de benämnas som ämnen, det vill säga matematik och svenska, men också som "språklek", "mattelek", "språklust", "lässurr", "förberedande matematik", "språklig medvetenhet".

Tid för planering och reflektion

En viktig lärdom från forskning kring lärares kunskaper, kompetens och effektiv undervisning är att lärare utvecklar sitt yrkeskunnande genom att delta i stimulerande lärandemiljöer med kollegor och elever.³³ I intervjuer med pedagoger och rektorer framkommer att lärarna i förskoleklass i varierande grad samarbetar med varandra när det gäller planering och utveckling av undervisningen. Vid hälften av de besökta skolorna bedöms detta samarbete fungera väl. Många pedagoger, ibland även rektorer, anger att lärarna i förskoleklass visserligen samarbetar med varandra, men att de många gånger saknar tillräckligt med tid tillsammans för att kunna samarbeta kring undervisningen på ett meningsfullt sätt. Ibland finns det ett samarbete när det gäller att planera undervisningen med undervisande kollegor i den egna klassen, med pedagoger i andra förskoleklasser och ibland även med förskoleklasspedagoger på andra skolor. I observationer av undervisningen framgår även att pedagoger ibland använder undervisningstid till planering av undervisningen, inte sällan då eleverna har "fri lek". I intervjuer med pedagoger framkommer att detta ibland är ett sätt att lösa den upplevda bristen på tid för att planera och förbereda undervisningen.

Progression i elevernas lärande mellan skolformerna

När det gäller det pedagogiska samarbetet mellan förskoleklass och skola för att skapa progression i elevernas utveckling mot de övergripande nationella målen, finns det fortfarande mycket att önska på många skolor. Vid knappt hälften av de besökta förskoleklasserna fungerar det pedagogiska samarbetet på ett tillfredsställande sätt. Längst har skolorna kommit inom arbetsområdena matematik och språkutveckling, där man ibland sätter upp mål för verksamheten, men sämre ställt är det inom de samhällsvetenskapliga, naturvetenskapliga, estetiska, och tekniska områdena, eller de specifika övergripande ämnesinnehållen (exempelvis det nordiska och västerländska kulturarvet och nationella minoriteter) och förmågor (exempelvis att lösa problem, utforska och kritiskt tänkande). När verksamhetsmål saknas för förskoleklassen inom så många övergripande kunskapsmål för innehåll och

---

33 Håkansson & Sundberg 2012, s. 200

förmågor som ska utvecklas, begränsar det samarbetet kring progression i elevernas lärande mellan förskoleklass och skola. Ett samarbete mellan skolformerna, utifrån de övergripande målen, är viktigt, "så att vi inte jobbar med samma saker flera gånger", säger exempelvis en pedagog. Undervisande pedagoger i några av de granskade förskoleklasserna kommer att följa med eleverna som pedagog till årskurs 1. Detta är ett praktiskt sätt att lösa problematiken kring progression i elevernas lärande och utveckling mellan skolformerna. Förutsättningen är dock att pedagogen är behörig att undervisa både i förskoleklass och i grundskolans yngre år.

Skolinspektionen bedömer

Skolinspektionen bedömer att den dokumenterade planeringen av verksamheten i alltför låg grad utgår från de övergripande kunskapsmålen i läroplanen. Bristen på planeringar i allmänhet och, i de fall dokumenterad planering finns, bristen på anknytning till målen i läroplanen är påtaglig. Planering av undervisningen består metadels av vad som ska hända och vad eleverna ska göra. En bristande anknytning till kunskapsmålen i läroplanen riskerar att inte synliggöra för eleverna vad de förväntas utveckla men försvårar även möjligheterna för skolan att följa upp och utvärdera verksamheten i förskoleklassen och därmed att utveckla den.

Skolinspektionen bedömer vidare att ledningen för verksamheten bör se över förutsättningarna för förskoleklasspedagogerna att bedriva en kvalitativt bra planering och reflektion tillsammans med andra förskoleklasspedagoger och med pedagoger för de yngre åren. I detta ingår att dokumentera planering och resultat av undervisningen samt att samarbeta kring progression i elevernas lärande och utveckling mellan skolformerna. Denna dokumentation behöver utgå från de nationella övergripande målen, inte minst kunskapsmålen, vilket är en förutsättning för att skapa likvärdiga kvalitativa goda förutsättningar för alla elever som går i förskoleklass.

2.3 | Uppföljning och utveckling

Granskningen visar att elevernas utveckling och lärande delvis följs upp. Verksamheten följs dock inte upp på klass- eller skolnivå för att utvärdera hur väl undervisningen ger eleverna möjlighet att utvecklas mot de nationella målen.

Uppföljning av enskilda elevers utveckling och lärande

I läroplanen (Lgr 11) finns inga individuella kunskapskrav som anger vad en elev i förskoleklass ska uppnå. Det är därför viktigt att rektorn ser till att skolenhetens dokumentation innehåller en analys och bedömning av hur väl verksamheten arbetar i riktning mot målen och utifrån hur väl varje elev utvecklas i förhållande till de åtgärder förskoleklassen vidtar. Enligt läroplanen är det rektorns ansvar att skolans resultat följs upp och utvärderas i

förhållande till de nationella målen.³⁴ För förskoleklassen är det relevant att följa upp verksamhetens måluppfyllelse inom läroplanernas övergripande mål och riktlinjer.³⁵

Variationen på hur eleverna följs upp är stor, men det finns likheter. Nästan alla skolenheter har en dokumenterad uppföljning på elevnivå (ofta självvärderingar) som avser elevernas sociala utveckling, ofta relaterat till vad och hur eleven tycker och känner inför skolan, raster, kamrater, skolans pedagoger, olika arbetsområden och lek. Mestadels sker detta i form av "smilisar" som eleverna får fylla i eller ringa in, eller i form av figurer och bilder som eleverna får färglägga med olika färger beroende på hur man känner inför olika saker, situationer, kamrater och personal.

Kunskapsmässigt är det vanligt att man i förskoleklassen följer upp eleverna mer systematiskt inom matematik och språkutveckling. Det sker ofta genom olika typer av "screentester" där elevernas kunskapsnivå och utveckling kartläggs inför skolstarten i årskurs 1. Ibland kan målen vara utformade som mål som verksamheten bör uppnå, men i andra fall som mål för eleverna att uppnå (kunskapskrav). Skolinspektionen konstaterar att det finns huvudmän/rektorer som tillåter verksamheterna att identifiera mål för eleverna ("Detta ska du kunna", Mål för eleverna", och så vidare) istället för verksamhetsmål ("Vi övar på att...", "Vi strävar mot...") trots att det inte finns några nationella kunskapskrav (summativa mål) för eleverna i förskoleklass. Att sätta upp kunskapskrav eller mål för eleverna i förskoleklass är inte förenligt med hur verksamheten i förskoleklass ska organiseras.

Elevernas kunskapsutveckling inom matematik och språkutveckling följs upp i de flesta förskoleklasser, men ibland följs även andra områden upp, exempelvis idrott, musik, teknik, konst, teman. Variationen är stor och den ena förskoleklassen är inte den andra lik. I detta avseende råder det ingen likvärdighet eller gemensam struktur hos de granskade huvudmännen/förskoleklasserna. Konsekvensen av detta är att verksamheterna i förskoleklass följs upp och utvärderas på ett sätt som gör att varje klass/skola/huvudman skapar ett underlag som i mångt och mycket är unikt och inte går att jämföra med andra klasser, skolor eller huvudmän.

I samtliga besökta förskoleklasser genomfördes minst ett utvecklings-samtal per läsår tillsammans med vårdnadshavare och elever och i flera fall ett utvecklingssamtal per termin.³⁶

En skolform utan uppföljning och utvärdering på klass- eller skolnivå

Granskningen visar entydigt att undervisningen i förskoleklass nästan aldrig följs upp eller utvärderas på klass- eller skolnivå. Endast på ett fåtal av de granskade skolenheterna finns det en ansats till en systematisk uppföljning och utvärdering. I de fall där det finns en övergripande uppföljning och analys är det oftast utifrån läroplansmål som kan relateras till matematiska och språkliga kunskaper eller till huvudmannens/skolans egna uppsatta mål. Även om huvudmannen kan identifiera egna mål så kan de aldrig ersätta de nationella målen. Detta är viktigt då de nationella målen är en garant för en likvärdig utbildning.

---

³⁴ Skolverket 2011c

³⁵ Skolverket 2015, s7

³⁶ I kap. 9, 11 § skollagen anges att minst en gång varje läsår ska läraren, eleven och elevens vårdnadshavare ha ett utvecklingssamtal om elevens utveckling och lärande.

Utveckling och utvärdering på verksamhetsnivå sker istället nästan alltid informellt och utan dokumentation. I många fall efterfrågar rektorn inte något dokumenterat kvalitetsarbete gällande förskoleklassens verksamhet. Skolformen förskoleklass kan därför ofta sägas vara osynlig i det systematiska kvalitetsarbetet. Konsekvensen av detta är att inget underlag skapas för att ligga till grund för att utveckla undervisningen. En förutsättning för utveckling är att veta vad förskoleklassen har åstadkommit (resultat) och vart man är på väg (de nationella målen).

Elevernas utveckling och lärande – återkoppling i klassrummet

Vid observationer av undervisningen framgår att i två tredjedelar av förskoleklasserna i granskningen får eleverna i hög grad en kontinuerlig återkoppling på sitt arbete i undervisningen. Återkopplingen ges på uppgiftsnivå (lösningar på direkta problem) men även, om än mer sällan, på processnivå (framåtsyftande stöd för att lösa en uppgift).³⁷

Granskningen visar att återkoppling på individnivå är den allra vanligaste formen av återkoppling i förskoleklass. Här får eleven positiva förstärkningar på sina prestationer genom direkt beröm från pedagogen, "bra gjort", "vad duktig du är", "smart gjort", "fortsätt så", "vad fint du jobbar". Beröm av den här sorten kan vara både trivsamt, stödande, välkommet och förväntat, speciellt i de skolförberedande åldrarna. Forskning³⁸ visar dock att det sällan leder till förbättrade prestationer eller ökat lärande. Istället kan denna typ av återkoppling leda uppmärksamheten bort från uppgiften och själva processerna för lärande. Det är därför viktigt att återkopplingen inte enbart riktas mot individen istället för mot uppgiften eller mot motiverande budskap om hur uppgiften kan lösas.

Att reflektera över sitt eget lärande

Bedömning är en viktig del i en kvalitativ god undervisning.³⁹ Bedömningen gäller ofta elevernas prestationer och utveckling, men är också en reflektion och värdering från eleverna av undervisningen. Elevernas reflektion över sitt eget lärande och utveckling är ett viktigt bidrag till pedagogen för att utveckla undervisningens kvalitet.

Observationer visar dock att eleverna i granskningen sällan ges möjlighet att reflektera över sin egen utveckling och sitt eget lärande. Endast på ett par av de besökta skolorna får eleverna kontinuerligt möjlighet att reflektera över undervisningen. Där frågar lärarna ofta vad som har varit roligt och vad eleverna lärt sig under dagen.

Observationer av undervisningen visar också att arbetspass och aktiviteter i förskoleklass i liten utsträckning sammanfattas av pedagogen och/eller tillsammans med eleverna. Även sammanfattningar utgör viktiga undervisningsmoment för att synliggöra lärandet, det vill säga om eleverna har lärt sig det som pedagogen planerat och tänkt sig.

---

³⁷ Återkoppling på uppgiftsnivå berör exempelvis information om korrekta eller felaktiga lösningar på specifika uppgifter, medan återkoppling på processnivå fokuserar på strategier kring hur en uppgift ska lösas och på hur informationssökningen för att lösa den kan gå till på bästa sätt. (Håkansson & Sundberg 2012 s. 214f)

³⁸ Håkansson & Sundberg 2012 s. 214f

³⁹ Se exempelvis Hattie (2009), Håkansson och Sundberg (2012)

Skolinspektionen bedömer

Skolinspektionen bedömer att det på de granskade skolorna ofta saknas en heltäckande uppföljning av elevers utveckling på individnivå. Denna uppföljning är framförallt centrerad på att följa upp elevernas sociala utveckling som ofta är kopplad till att socialiseras i en ny grupp, ny lärandemiljö och nya rutiner i skolan. Skolinspektionen bedömer att elevernas kunskapsmässiga utveckling följs upp i liten utsträckning, men när den följs upp är det framförallt inom områdena matematik och språkutveckling. Uppföljning av andra områden, förmågor eller andra kunskapsområden kopplade till läroplanens övergripande kunskapsmål varierar stort.

Skolinspektionen bedömer vidare att uppföljningen av verksamheten på skolenhetsnivå, det vill säga hur verksamheten har lyckats med att stödja eleverna i deras utveckling i förhållande till de nationella målen, är oroväckande låg. I detta avseende tycks förskoleklassens verksamhet vara en "vit fläck" på nästan alla av de granskade skolorna. En konsekvens av detta är att skolenheterna saknar viktiga underlag som ska ligga till grund för att utveckla verksamheten. Därmed riskerar eleverna att få en undervisning som inte följs upp och utvärderas och som i förlängningen riskerar att inte utvecklas.

Skolinspektionen bedömer avslutningsvis att eleverna i undervisningen inte får tillräckligt med utrymme att reflektera över sitt eget lärande. Detta är ett viktigt instrument för pedagogerna att följa upp vad eleverna har lärt sig, och för eleverna att öva, pröva och befästa vad de lärt sig.

3 | Avslutande diskussion

Förskoleklassen är en egen skolform – en blandning av förskola och skola – men utan tydliga styrdokument. Denna otydlighet bidrar till att skapa brister i skolledningens styrning av verksamheten och till en undervisning med en bristande målstyrning. Resultatet av detta blir en olikvärdig utbildning.

Skolform med utmaningar

Forskning visar att pedagoger i förskoleklass är skickliga på att stimulera elevernas sociala utveckling och att främja allsidiga kontakter och social gemenskap genom bland annat lek, skapande verksamhet och naturupplevelser. Detta är viktigt, men utmaningen att stimulera elevers utveckling och lärande samt förbereda eleverna för fortsatt utbildning har visat sig vara en större utmaning i förskoleklass.⁴⁰

Övergripande kunskapsmål

Forskning visar att kvalitativ, god undervisning är förankrad i didaktisk kunskap om läroplaner, undervisning och lärande. I detta ingår att undervisningen bygger på och utgår från mål och värden som är styrande och som utgör en garanti för att den avsedda riktningen följs.⁴¹ Skolinspektionen konstaterar att man i en majoritet av de granskade förskoleklasserna genomför en undervisning som alltför sällan bygger på konkretiserade mål som medvetet utgår från de övergripande målen för kunskaper i läroplanen (Lgr 11) och

---

40 Herrlin m.fl. 2012, s.11

41 Håkansson & Sundberg 2012, s. 261

som följs upp och utvärderas. Istället bygger verksamheten på en undervisning som mestadels innehåller "göranden" inom olika aktivitetsområden, fritt från direkta kopplingar till de övergripande målen⁴². Undantaget är framför allt matematik och språkutveckling, som på de flesta skolor planeras och genomförs med hjälp av modeller och metoder och följs upp genom olika typer av tester.

Att matematik och språkutveckling är så framträdande kan troligen tillskrivas flera förklaringar. En förklaring kan kopplas till den tid då Socialstyrelsen var huvudman för förskolan. Då utarbetades speciella rekommendationer för hur skolan skulle möta och utveckla de äldre förskolebarnens intresse för skriftspråket och matematik.⁴³ Det kan också vara ett resultat av alla "läraryft", där insatserna ofta har fokus på just matematik och svenska. Fokus på matematik och språkutveckling har alltså en lång tradition i förskolans senare år såväl som i skolans tidiga år⁴⁴ och har varit en prioritering hos lagstiftare och huvudmän. Det är kanske därför inte så märkligt att matematik och språkutveckling har en sådan framskjuten plats i förskoleklassen idag. Och kanske som en konsekvens av detta, att andra kunskapsmål i läroplanen ofta får en sådan underordnad betydelse att de inte ens omnämns i planeringen eller syns i undervisningen?

Att förskoleklassen, till skillnad från andra skolformer såsom förskola och grundskola, inte har något eget specifikt styrdokument (läroplan eller kursplan) kan vara en förklaring till den bristande målstyrning som konstateras i denna granskning. Det kan vara ett stort steg för lärarna själva att konkretisera de övergripande kunskapsmålen i läroplanen, mål som eleverna ska nå efter avslutad grundskola, till ett gripbart och anpassat innehåll för elever i förskoleklass. Exempelvis måste pedagoger i förskoleklass fundera på hur undervisningen, utan att kopiera kursplanerna för årskurs 1-3, ska planeras och genomföras för sexåringar när läroplanens mål för kunskaper (Lgr 11) efter avslutad grundskola är att exempelvis kunna "... kommunicera på engelska i tal och skrift samt ges möjligheter att kommunicera på något ytterligare främmande språk på ett funktionellt sätt" eller att kunna "... göra väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning." Ibland anses dessa målformuleringar som tillämpliga i undervisningen i förskoleklass, och ibland inte. Konsekvensen av denna brist på samsyn kring vilka övergripande kunskapsmål som är tillämpliga i förskoleklass och som tillåter att huvudmän/skolor/rektorer och pedagoger väljer "fritt" bland de övergripande målen bidrar med stor sannolikhet till den olikvärdighet som vi ser i undervisningen i förskoleklass.

Progression i elevernas lärande

I granskningen framkommer att samarbetet kring progression i elevernas utveckling mot de nationella målen och i övergången mellan förskoleklass och grundskolans tidiga år behöver utvecklas. Inte minst gäller det utmaningen att skapa förutsättningar för progression i elevernas lärande när undervisningens innehåll och arbetsmoment i vissa skolor tenderar till att vara likartad i förskoleklass och i grundskolans årskurs 1. En problematik som även forskningen lyfter fram.⁴⁵ Konsekvenserna av denna brist på progressions-

---

42 Se Skolverket 2014b, avsnittet om "Planering av undervisningen", s.32-36

43 Herrlin m.fl. 2012, s.10

44 Studier visar att matematik och svenska utgör en stor del av undervisningen i årskurserna 1-3 där ämnena ägnas cirka 70 procent av undervisningstiden. (Herrlin m.fl. 2012, s.21)

45 Ackesjö 2014, s.103

tänkande kan bli att eleverna inte upplever skillnad på undervisningen i förskoleklass och årskurs 1 och i värsta fall att eleverna får uppleva samma undervisning och innehåll i förskoleklass såväl som i skolan. Här åligger det både rektorn och huvudmannen att ta ett större ansvar än vad resultatet för denna granskning visar, för att en målstyrd planering, uppföljning och utvärdering sker. Detta för att utveckla verksamheten i förskoleklass med avsikt att säkra en progression i elevernas utveckling och lärande mellan skolformerna.

Då planering och reflektionstid för pedagoger i förskoleklass ser olika ut och det i granskningen visar sig att flera pedagoger och rektorer ser bristen på tid för planering och reflektion tillsammans som ett hinder för en kvalitativ god undervisning, är det viktigt att undanröja detta problem. Lärarna bör ha möjlighet att under undervisningsfri arbetstid, tillsammans med undervisande kollegor, kunna planera, följa upp och utvärdera undervisningen. Här ingår även ett samarbete kring progression i elevernas lärande i förhållande till de nationella övergripande målen mellan förskoleklass och årskurs 1. Forskning visar att den stora mängden "fri lek", men även raster, i förskoleklass kan bero på att tillräckligt med tid för planering av undervisningen saknas. För att kunna för- och efterarbeta vissa undervisningsmoment lämnas barnen "fria" att leka.⁴⁶ Konsekvensen av detta är att elever riskerar att gå miste om värdefull undervisningstid.

Målstyrt lärande genom lek

Studier visar att uppdelningen mellan lek och lärande inte är adekvat för barn. Om den pedagogiska verksamheten är "lustfylld" och barn tycker det är "meningsfullt" flyter lek och lärande in i varandra.⁴⁷ Det finns därför anledning att i undervisningen tänka över lekens funktion och pedagogens roll i den fria leken utifrån ett perspektiv med målstyrd undervisning i förhållande till utveckling och lärande. Forskning visar att det finns en stark tilltro till att barnens lek inte får störas, vilket gör att lärarna alltför ofta förhåller sig passiva till barnens lek.⁴⁸

Visst är det viktigt att ge eleverna utrymme att såväl öva, pröva, bekräfta och befästa det de tidigare lärt sig i den fria leken. Men pedagogens uppgift bör då vara att observera leken och därigenom skapa en medvetenhet om hur leken används och hur leken kan vidareutvecklas i enlighet med målen i läroplanen för att stimulera elevernas lärande och utveckling. Lärarna kan annars omedvetet bidra till att skapa en onödigt uppdelning mellan skolans målstyrda uppdrag och elevernas lek. Arbete och lek kan då upplevas vara två skilda saker för många elever, vilket delvis kan bero på att många pedagoger "marknadsför" de målstyrda processerna som arbete och arbetsuppgifter till skillnad från den "fria leken". Då kan det låta som en elev uttryckte det: "När vi har jobbat får vi leka".

Pedagogen bör därför, i enlighet med läroplan och andra styrdokument, verka för en pedagogik som integrerar lek och lärande. Det är viktigt att detta omfattar hela arbetsdagen och inte bara de lärarinitierade arbetsuppgifterna. Här finns det en stor potential för pedagogerna att under hela arbetsdagen använda sig av sin professionella kompetens för att målstyra eleverna i undervisningen oavsett aktivitet. Om inte kan det hindra elevers möjligheter att maximalt utvecklas mot de nationella målen för utbildningen.

---

46 Garpelin m.fl. 2009, s.50

47 Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson 2014, s.222

48 Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson 2014, s.222

Styrningen av verksamheten i förskoleklass

Granskningen pekar mot att det finns ett övergripande problem som hänför sig till styrningen av skolformen förskoleklass, det vill säga vad lagstiftaren har för avsikt med skolformen, dess syfte och mål i förhållande till styrdokumentet och i förhållande till såväl den frivilliga verksamheten förskola och den efterkommande obligatoriska grundskolan.

Utifrån gällande styrning (se avsnitt 1) samt principen om likvärdig utbildning som kommer till uttryck i skollagen, där det anges att utbildningen inom skolväsendet ska vara likvärdig inom varje skolform och inom fritidshemmet oavsett var i landet den anordnas⁴⁹, finns det anledning att fundera närmare på hur lagstiftaren ser på förskoleklassen som verksamhetsform. Idag är det upp till huvudman och rektor att besluta om i vilken omfattning målstyrda processer (undervisning) ska ingå i verksamheten. Därmed skapas också olika grundförutsättningar för de elever som deltar i verksamheterna, vilket i förlängningen får konsekvenser för den grundläggande principen om alla elevers rätt till en likvärdig utbildning.

En förutsättning för att stimulera elevers utveckling och lärande och förbereda dem för fortsatt utbildning⁵⁰ är att arbetet i verksamheten bedrivs genom målstyrda processer, att det finns tydliga mål för vad man vill uppnå med aktiviteterna som eleverna deltar i. Som granskningen har visat är detta långt ifrån hur det ser ut i många av de granskade förskoleklasserna där såväl planering som genomförande och uppföljning enligt skollag och läroplan (LGR 11) pekar på att det här finns utmaningar.

Det finns därför anledning från lagstiftarens sida att tydliggöra undervisningens syfte och innehåll i likhet med förskolan (Lpfö 98) och grundskolan (Lgr 11s kursplaner).⁵¹ I detta bör ingå att i högre grad konkretisera var förskoleklassen tar vid efter förskolan och hur progression kan skapas i en likvärdig utbildning när eleverna lämnar förskoleklassen och börjar i grundskolan för att arbeta vidare mot de nationella övergripande målen i läroplanens del 2.

Det är inte rimligt att uttolkningen av läroplanen är något som ska lämnas till varje pedagog att fundera på och bestämma. I grunden måste huvudmannen och rektorn vara helt klara med det uppdrag som ges till förskoleklassens pedagoger och att detta uppdrag är likvärdigt varhelst utbildningen anordnas. Om utbildningen i förskoleklass ska ske på ett likvärdigt⁵² sätt på alla skolor och hos alla huvudmän, krävs en tydligare styrning från lagstiftaren, det vill säga tydliga styrdokument som ligger nära verksamheten och som på ett lämpligt sätt ger en logisk och progressiv koppling i målformuleringarna mellan förskola och skola.

---

49 1 kap. 9 § Skollagen

50 9 kap. 2 § Skollagen

51 Regeringen har i januari 2015 gett Skolverket i uppdrag att lämna förslag på ändringar i de läroplaner som gäller för fritidshem och förskoleklass. Syftet är att stärka kvaliteten i verksamheterna och att tydliggöra vilket innehåll respektive verksamhet ska ha.

52 Begreppet likvärdig används ibland synonymt med "lika". Men likvärdighet betyder att oavsett var du bor, vilka behov och vilken bakgrund du har som elev ska du erbjudas en lika värdig utbildning – en utbildning som formas att passa just den enskilda eleven i den unika miljön där hen befinner sig. En utbildning som däremot är lika för alla kan bli helt ovärdig.

4 | Syfte och frågeställningar

Denna kvalitetsgranskning syftar till att granska om undervisningen i förskoleklass utgår från en målstyrd strategi för hur elevers lärande genom lek kan leda till att elever utmanas, motiveras och stärks i sin tilltro till den egna förmågan och därmed förbereds för fortsatt utbildning.

Inom detta område fokuseras granskningen på följande frågeställningar:

1. Utgår undervisningen i förskoleklass från läroplanens övergripande mål?
2. Tydliggörs läroplanens övergripande mål för eleverna?
3. Följer lärarna upp elevernas utveckling och lärande?
4. Arbetar lärarna i förskoleklassen för att stimulera ett lärande genom lek?
5. Utmanas och stöttas eleverna i sitt lärande genom att de får undersöka och utforska utan att riskera att misslyckas?

5 | Metod och genomförande

Empirin i granskningen består av dokumentstudier, observationer och intervjuer. Inför besöken har skolorna skickat in ett urval av dokument som Skolinspektionen bett dem om. Dessa dokument beskriver undervisningen i förskoleklass. Skolorna har besökts under tre dagar vardera under perioden september till december 2014.

En genomgång av insänd dokumentation genomfördes inför skolbesöken och utgjorde tillsammans med skolans verksamhetsbeskrivning ett underlag inför såväl rektors-, lärar- som elevintervjuer. I verksamhetsbeskrivningen inhämtades information om skolans övergripande strategier och mål med undervisningen i förskoleklass samt former för samverkan mellan pedagoger i förskoleklass och grundskolans tidiga år. Dokumentinsamlingen och analysen syftade dels till att ge en bild av skolans strategier kring verksamheten i förskoleklass och dels till att planera genomförandet av skolbesöken.

Syftet med observationerna var att på ett nära och direkt sätt kunna observera vad som faktiskt sker i lärandemiljön under flera dagar i förskoleklassen. I observationerna granskades särskilt pedagogens förmåga till individanpassning, variation, elevbemötande, tydlighet och interaktion med eleverna. I granskningen av undervisning i förskoleklass utgjorde observationerna ett särskilt viktigt underlag då många av de kvalitetsaspekter som rör undervisningen i förskoleklass är lättare att fånga genom observation än vid en intervju.

Intervjuer är genomförda med cirka 100 elever, 39 pedagoger och 20 rektorer. Syftet med den kvalitativa ansatsen i elevintervjuerna var att eleverna med egna ord och resonemang fick beskriva sina erfarenheter och upplevelser av verksamheten i förskoleklass. Mot bakgrund av barnens låga ålder var inte intervjuerna längre än 20-30 minuter och genomfördes i direkt anslutning till undervisningen vid tre tillfällen under de tre besöksdagarna. I intervjuerna med eleverna lades särskilt fokus på barnens beskrivning av lärarnas lyhörddhet (stöd), stimulans i form av utmaningar samt förväntningar

och inramning (syfte och mål med undervisningen). Gruppintervjuerna genomfördes utifrån en på förhand utformad frågeguide med ett begränsat antal öppett ställda frågor. Eleverna fick inför verksamhetsbesöket i uppgift att måla en bild om vad de gör under en dag i förskoleklassen. Bilden tog eleverna med sig till intervjutillfället.

Syftet med lärarintervjuerna var att pedagogerna med egna ord och resonemang skulle beskriva och reflektera kring sina erfarenheter och sin undervisning i förskoleklass. Pedagogerna fick också möjlighet att beskriva hur och på vilket sätt deras undervisning anpassas efter elevernas förmåga och tidigare erfarenheter. I intervjuerna lades särskilt fokus på pedagogernas beskrivning av mål och styrning vad gäller undervisningen samt vilka utmaningar utifrån uppdraget de upplever. I intervjuerna ställdes också frågor om pedagogernas/elevernas samverkan med grundskolans tidiga år och förekomsten av gemensamma strategier för elevernas långsiktiga lärande. Frågorna inriktades också på pedagogernas metoder för att synliggöra och tydliggöra lärandet i leken och hur de arbetar med att utmana eleverna att skapa tilltro till deras egen förmåga. Intervjuerna genomfördes med de pedagoger som undervisade i den förskoleklass som följdes.

Rektor intervjuades enskilt med ett fokus på rektors beskrivning av skolans strategi och övergripande mål med undervisningen i förskoleklass, exempelvis avseende vilka utmaningar och möjligheter som finns i verksamheten. Vidare inriktades frågorna mot hur rektorn arbetade för att ge stöd till de pedagoger som undervisar i förskoleklass och hur hen skapar förutsättningar för samverkan, samarbete, planering och utvärdering av förskoleklassverksamheten och tillsammans med pedagoger från grundskolan. Vidare fokuserades på frågor om vilken strategi skolan har för att knyta ihop förskoleklassens undervisning med undervisningen i grundskolans årskurs 1 och vidare mot kunskapskraven i årskurs 3 för att skapa en helhet och röd tråd för elevernas lärande.

Intervjuerna har genomförts i form av semistrukturerade intervjuer, vilket innebär att samma intervjuguide har använts till alla intervjuade inom respektive intervjukategori. Frågorna hade öppna svarsmöjligheter vilket ger de intervjuade en möjlighet att formulera egna svar istället för att välja mellan färdigformulerade alternativ. Intervjuerna har varat mellan 20 och 90 minuter och genomförts av två inspektörer. I samband med avslutningen av skolbesöken har en muntlig återkoppling av preliminära resultat av granskningen gjorts till rektor och pedagoger.

Kvalitetsgranskningens resultat har redovisats dels i form av 20 verksamhetsrapporter och beslut för respektive granskad skola/ huvudman, dels i form av denna övergripande rapport om kvalitetsgranskningens samlade resultat. Resultatet i denna rapport baseras på dokumentation, sammanställningar och den statistik som samlats in vid de olika skolbesöken. Data från skolorna har systematiserats och analyserats för att tillsammans med verksamhetsrapporterna utgöra underlag för denna övergripande rapport.

6 | Referenser

Ackesjö, H. (2010).	Läraridentiteter i förskoleklass. Berättelser från ett gränsland. Göteborg: Göteborgs universitet.
Ackesjö, H. (2012).	Barns övergångar till och från förskoleklass – Gränser, identiteter och (dis-)kontinuiteter. Linnaeus University Press, No 180/2014
Garpelin, A., Hellblom-Thibblin, T., Sandberg, G. & Andersson, S. (2009).	Hur klarar skolan åtgärdsgarantin - att ge stöd åt alla barn, att kunna läsa, skriva och räkna när de lämnar årskurs 3? Västerås: Mälardalens högskola.
Hattie J. 2009.	Visible learning – A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement, Routledge.
Herrlin, K., Frank, E. & Ackesjö, H. (2014).	Förskoleklassens didaktik – möjligheter och utmaningar. Stockholm: Natur & Kultur
Håkansson, J. & Sundberg, D. (2012).	Utmärkt undervisning – Framgångsfaktorer i svensk och internationell belysning. Stockholm: Natur & Kultur
Johansson, E. & Pramling Samuelsson, I. (2012).	"Att lära är nästan som att leka" – Lek och lärande i förskola och skola, Stockholm: Liber
Karlsson, M. Melander, H. Pérez Prieto, H. & Sahlström, F. (2006).	Förskoleklassen – ett tionde skolår? Stockholm: Liber
Lindblad-Olausson, S. (2008).	Förskoleklassens innehåll och arbetssätt – intention och fallstudie. Göteborg: Göteborgs universitet.
Myndigheten för Skolutveckling (2004).	Rapportering av regeringsuppdrag "Integration förskola, förskoleklass, grundskola och fritidshem: Att bygga broar (Slutrapport 2004-01-21, Dnr.2003:171). Stockholm: Liber.
Myndigheten för skolutveckling (2006).	Förskoleklassen – i en klass för sig. Stockholm: Liber
Pramling Samuelsson, I. & Asplund Carlsson, M. (2014).	Det lekande lärande barnet – i en utvecklingspedagogisk teori, 2 upplagan, Stockholm: Liber
Prop. 2009/10:165.	Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet Del I

Sandberg, G. (2012).	På väg in i skolan – Om villkor för olika barns delaktighet och skriftspårslärande. Stockholm: Elanders.
Simeonsdotter Svensson, A. (2009).	Den pedagogiska samlingen i förskoleklassen. Barns olika sätt att erfara och hantera svårigheter. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis
Skolinspektionen (2014).	Kunskapsöversikt - Kvalitetsgranskning av undervisning i förskoleklass, (Dnr 400-2014:1372)
Skollagen 2010:800	
Skolverket (2000).	Förskoleklass – 6 åringarnas skolform? Integration förskoleklass – grundskola – fritidshem. Delredovisning till regeringen Dnr: 98:2144.
Skolverket (2001a).	Att bygga en ny skolform för 6-åringar – om integrationen förskoleklass, grundskola och fritidshem rapport 201. Stockholm: Liber.
Skolverket (2001b).	Integrationen förskoleklass, grundskola och fritidshem. Regeringsrapport Dnr: 982144.
Skolverket (2009).	Lägesbedömning i svensk skola. Rapport 337. Stockholm: Fritzes
Skolverket (2011a).	Förskoleklassen är till för ditt barn. Stockholm: Fritzes
Skolverket (2011b).	Diskutera - Diskussionsunderlag för förskoleklassen. Skolverket
Skolverket (2011c).	Läroplan för grundskolan, förskoleklass och fritidshemmet 2011. Stockholm: Fritzes.
Skolverket (2011d)	Läroplan för förskolan Lpfö 98, reviderad 2010. Stockholm: Fritzes
Skolverket (2012)	Allmänna råd med kommentarer om systematiskt kvalitetsarbete för skolväsendet. Stockholm: Fritzes
Skolverket (2013a)	Forskning för klassrummet - Vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet i praktiken. Stockholm: Fritzes
Skolverket (2013b).	Flera språk i förskolan – teori och praktik. Stockholm: Fritzes.
Skolverket (2014a)	Skolverkets allmänna råd om arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram. (SKOLFS 2014:40). Stockholm: Fritzes.
Skolverket (2014b).	Förskoleklassen – uppdrag, innehåll och kvalitet. Stockholm Danagård
Skolverket (2015).	Till ansvarig huvudman. Förskoleklassen – ett viktigt år.
Thömer, A. (2007).	Att vara sex år och gå i förskoleklass – projektrapport från institutionen för pedagogik. Borås: Högskolan i Borås
	http://www.skolverket.se/skolutveckling/kvalitetsarbete/bruk
	http://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik-i-tabeller/for-skoleklass/elever/elever-i-forskoleklass-lasar-2014-15-1.232193

7 | Bilagor

1. Skolor som granskats
2. Stöddokument för förskoleklass
3. Mål för kunskaper i läroplanen (Lgr 11)
4. Referenspersoner

Bilaga 1

Skolor som granskats

Kommun	Skola
Gnesta	Frejaskolan
Heby	Vittinge Närskola
Hultsfred	Lindblomskolan
Hylte	Öraskolan
Härryda	Hällingsjöskolan
Järfälla	Nybergskolan
Knivsta	Segerstaskolan
Kramfors	Nylandsskolan
Nacka	Backeboskolan (Fristående huvudman)
Nynäshamn	Vanstaskolan
Orust	Ellös skola
Partille	Lillegårdsskolan
Stockholm	Djurgårdens Waldorfskola (Fristående huvudman)
Stockholm	Grimstaskolan
Stockholm	Hässelbygdsskolan
Strömsund	Kyrktåsjö skola
Sundbyberg	Vittra Brotorp (Fristående huvudman)
Timrå	Ljustorpsskolan
Umeå	Flurmarks skola
Uppsala	Ramsta skola

Bilaga 2

Stöddokument för förskoleklass

Myndigheten för skolutveckling publicerade material med avsikt att stötta huvudmän, rektorer och pedagoger att styra, planera och genomföra undervisningen i förskoleklass. I skriften "Rapportering av regeringsuppdrag - Integration förskola, förskoleklass, grundskola och fritidshem: Att bygga broar", 2004, poängteras det att verksamheten i förskoleklassen inte ska vara förskoleverksamhet men inte heller skolverksamhet. Skriften "Förskoleklassen – i en klass för sig", 2006, hade avsikten att bidra till utveckling av verksamheten i syfte att främja elevernas lärande och utveckling i en integrerad organisation med förskola, fritidshem och grundskola.

Skolverket har under senare år tagit fram informationsbroschyren "Förskoleklassen är till för ditt barn", 2011a⁵³ och "Diskutera - diskussionsunderlag för förskoleklassen", 2011⁵⁴. Ytterligare två stödmaterial togs fram av Skolverket 2014, BRUK⁵⁵ (Bedömning – Reflektion - Utveckling – Kvalitet) är ett verktyg för självskattning och "Förskoleklassen – uppdrag, innehåll och kvalitet"⁵⁶, är ett stödmaterial för utbildning i förskoleklassen. Ett stödmaterial specifikt riktat till huvudmannen avseende styrningen av förskoleklassens verksamhet är "Till ansvarig huvudman. Förskoleklassen – ett viktigt år" som publicerades 2015.⁵⁷

---

53 Skolverket 2011a

54 Skolverket 2011b

55 <http://www.skolverket.se/skolutveckling/kvalitetsarbete/bruk>

56 Skolverket 2014b

57 Skolverket 2015

Bilaga 3

Mål för kunskaper i läroplanen (Lgr 11)

Skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola

- kan använda det svenska språket i tal och skrift på ett rikt och nyanserat sätt,
- kan kommunicera på engelska i tal och skrift samt ges möjligheter att kommunicera på något ytterligare främmande språk på ett funktionellt sätt,
- kan använda sig av matematiskt tänkande för vidare studier och i vardagslivet,
- kan använda kunskaper från de naturvetenskapliga, tekniska, samhällsvetenskapliga, humanistiska och estetiska kunskapsområdena för vidare studier, i samhällsliv och vardagsliv,
- kan lösa problem och omsätta idéer i handling på ett kreativt sätt,
- kan lära, utforska och arbeta både självständigt och tillsammans med andra och känna tillit till sin egen förmåga,
- kan använda sig av ett kritiskt tänkande och självständigt formulera ståndpunkter grundade på kunskaper och etiska överväganden,
- har fått kunskaper om och insikt i det svenska, nordiska och västerländska kulturarvet samt fått grundläggande kunskaper om de nordiska språken,
- har fått kunskaper om de nationella minoriteternas (judar, romer, urfolket samerna, sverigefinnar och tornedalingar) kultur, språk, religion och historia,
- kan samspela i möten med andra människor utifrån kunskap om likheter och olikheter i livsvillkor, kultur, språk, religion och historia,
- har fått kunskaper om samhällets lagar och normer, mänskliga rättigheter och demokratiska värderingar i skolan och i samhället,
- har fått kunskaper om förutsättningarna för en god miljö och en hållbar utveckling,
- har fått kunskaper om och förståelse för den egna livsstilens betydelse för hälsan, miljön och samhället,
- kan använda och ta del av många olika uttrycksformer såsom språk, bild, musik, drama och dans samt har utvecklat kännedom om samhällets kulturutbud,
- kan använda modern teknik som ett verktyg för kunskapssökande, kommunikation, skapande och lärande, och
- kan göra väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning

(Lgr 11, s. 13-14)

Bilaga 4

Referensperson

Helena Ackesjö, Linnéuniversitetet

Ingrid Pramling Samuelsson, Göteborgs universitet

Bellita Torén, Statens Skolverk

Regelbunden tillsyn av alla skolor

SKOLINSPEKTIONEN granskar skolverksamhet, förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet. Utgångspunkten är de lagar och regler som finns för verksamheten.

Kvalitetsgranskning inom avgränsade områden

SKOLINSPEKTIONEN granskar kvaliteten i skolor och andra verksamheter inom avgränsade områden. Granskningen ska leda till utveckling.

Anmälningar som gäller förhållandet för enskilda elever

ELEVER, FÖRÄLDRAR och andra kan anmäla missförhållanden i en skola till Skolinspektionen, till exempel kränkande behandling eller uteblivet stöd till en elev

Fristående skolor

– kontroll av grundläggande förutsättningar

SKOLINSPEKTIONEN bedömer ansökningar om att starta fristående skolor. Bedömningen innebär en grundläggande genomgång av skolans förutsättningar inför start.